

QIZ KÖRELİK NOVEL AS THE DISTORT EXAMPLA OF THE SOVIET PERIOD IN KAZAKH LITERATURE

Sovyet Dönemi'nde Bir Tahrif Örneği: Qız Körelük Romanı

Aşur Özdemir

PhD, Türkiye, posta kodu 25080.

+90 534 868 67 97, drasurozdemir@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-4919-4467>

Abstract. Kazakhs have used the Arabic alphabet until 1929. Thus, thousands of books using Arabic alphabet have been written or printed of the Kazakh culture and civilization. One of them is Qız Körelük of which first edition was published in 1912. The book which is written by Jomartbayulı Tayır is considered to be the second novel of Kazakh literature. In 1937 he was shot to death on charges of “public hostility” and “counter revolutionary . So, his books are banned. In 1956 after being acquitted once again, his books were published.

Like most books translated from Arabic letters to Cyrillic letters in the Soviet period, this book has also been distorted due to the conditions of revaluation's politics. In addition, it has been seen many reading errors in prints written in Cyrillic alphabet. In this study primarily It was given a brief information about Tayır Jomartbayulı and his book Qız Körelük Later falsified Qız Koreans said in Cyrillic printing errors be addressed and have been corrected

Keywords: Tayır Jomartbayulı, Kazakh literature, Soviet period, Qız Körelük, Arabic letters , Cyrillic letters.

Özet. Kazaklar 1929 yılına kadar Arap harflerini kullanmışlardır. Dolayısıyla Kazak kültür ve medeniyeti Arap harfleriyle yazılmış veya basılmış binlere esere sahiptir. İlk baskısı 1912 yılında yapılan Qız Körelük de bunlardan biridir. Tayır Jomartbayulı'nın kaleme aldığı eser, Kazak edebiyatının ikinci romanı sayılmaktadır. Jomartbayulı, 1837 yılında “halk düşmanlığı” ve “karşı devrimcilik” suçlamalarıyla kurşuna dizilmiştir. Bunun için eserleri de yasaklanmıştır. Ancak 1956 yılında aklandıktan sonra eserleri yeniden yayımlanmaya başlamıştır. Sovyet Dönemi'nde Arap harflerinden Kiril harflerine aktarılan çoğu eser gibi Qız Körelük de devrin siyasi şartlarından dolayı tahrif edilmiştir. Ayrıca Kiril harfli baskılarda birçok okuma hatası da mevcuttur.

Bu yazıda öncelikle Tayır Jomartbayulı ve Qız Körelük adlı eseri hakkında kısa bilgi verilmiştir. Daha sonra Qız Körelük'in Kiril harfli baskılarındaki söz konusu tahrif ve hatalar ele alınıp düzeltilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Tayır Jomartbayulı, Kazak edebiyatı, Sovyet Dönemi, Qız Körelük, Arap harfleri, Kiril harfleri.

Giriş

Kazaklar 1929 yılına kadar Arap alfabetesini, 1929-1940 yılları arasında Latin alfabetesini, 1940 yılından sonra ise Kiril alfabetesini kullanmıştır. Arap harflerini kullanan bütün uluslar gibi Kazaklar da 1912 yılına değin klasik yani “kadim” imlayı esas almışlardır. Türk dillerinin yazımına çok uygun olmayan bu imlayı Axmet Baytursınulı, 1912 yılında ıslah etmiş, “төте жазы” denen “yeni” imlayı geliştirmiştir (Wäliyulı, 1998: 678). Bu imla, mevcut Arap harflerinin imkânları içinde Kazakçanın bütün seslerini gösterme esasına dayanmaktadır. A. Baytursınulı, bu yeni imlayı öğreten eserini “*Оқы құралы Қазақша әліппе*” adıyla 1914 yılında Orenburg'da bastırmıştır. Yarı sesçil sayılabilecek bu alfabe A. Baytursınulı 1926 yılında yaptığı ikinci bir ıslahla tam sesçil bir alfabe hâline getirmiştir (Äbdığaziyeu vd., 2010: 113).

1929 yılına kadar kullanılan Arap harfleriyle yüzlerce kitap, onlarca gazete ve dergi yayımlanmıştır. Sadece 1807-1917 yılları arasında Arap harfleriyle 502 adet edebî kitap basılmıştır.¹

¹ Bk. BÖJEYEV, M. vd. (1978). *Revolutsiyağa Devin Qazaq Tilinde Şıqqan Ädebiy Kitaptar*. Almatı: Qazaq SSR Ğılım Akademiyası.

Aynı yıllar arasında yayımlanan Arap harfi Kazakça gazete ve dergi sayısı ise 509'dur (Käkişuli vd., 2002: 7). Buna Ekim İhtilali'nden sonra basılan kitap, gazete ve dergiler de ilave edilirse ortaya muazzam bir kültür varlığı çıkmaktadır.

İşte bu eserlerin Kiril harflerine aktarılıp yeniden yayımlanması çalışmaları bazı sorunları da beraberinde getirmiştir:

1. Kültürden uzaklaştığı için bilhassa Arapça ve Farsça kökenli sözler ya yanlış okunmuş ya da okunamadığı için atlanmıştır.

2. Bazı sözler ve ibareler “eski” sayıldığı için değiştirilmiştir.

3. Ölçünlü dile uydurmak kaygısıyla söz dizimine müdahale edilmiştir.

4. Komünizme ters olduğu düşünülen sözler hatta bölümler çıkarılmıştır.

Bütün bunların sonucunda ortaya müelliflerin eserlerinden “farklı” bir eserler ortaya çıkmıştır. Bunun tipik örneklerinden biri de Tayır Jomartbayuli'nin Qız Körelik adlı romanıdır.

Tayır Jomartbayuli

Gerçek adı Taylaqbay olan eğitimci ve yazar Tayır Jomartbayuli, 1884 yılında Şıgıs Qazaqstan vilayeti Abay ilçesine bağlı Muqır avılında dünyaya geldi.

Tayır, okuma yazmayı on iki yaşından sonra avıl (köy) mollalarından öğrendi. İlk sistemli tahsilini ise Abay Qunanbayuli'nin talebelerinden şair Kökbay Janatayuli'nin Muqır avılında açtığı meşhur Kökbay Medresesinde gördü. Medresede birkaç dil öğrenip güzel bir eğitim alan Tayır Jomartbayuli, tahsiline devam etmek istemiş fakat yoksulluk, karşısına büyük bir engel olarak çıkmıştır. Kardeşinin bu kabiliyet ve azmini gören ağabeyi Xasen onu Semey şehrine getirmiş, burada bir akrabasının evine yerleştirip medreseye yazdırmıştır. Avılda öğrendikleriyle yetinmeyen Tayır, medresede çok iyi çalışmış, zekâsı ve çalışkanlığı ile temayüz etmiştir. Tayır Jomartbayuli, Semey'de okurken aynı uruktan olduğu için uzaktan akraba sayılan Jaqıya Qajı ile Qarajan Bay'ın evleridir (Qabışev, 2009: 102).

Semey'deki medreseyi bitiren Tayır, tahsiline devam etmek istemiştir. Jaqıya Qajı gibi cömert ve hayırsever baylar gerekli parayı toplayarak Tayır Jomartbayuli'ni Ufa'ya göndermişlerdir. Böylece Tayır, 1908 yılında Ufa'daki Ğaliya Medresesine² yazılmıştır. 1911 yılında tahsilini tamamlayan Jomartbayuli, aynı yıl kız muallim mektebini bitiren Tatar kızı Adıĝıya Faxrislamqızı ile evlenip Semey'e dönmüştür. Tayır Jomartbayuli, 1912-1915 yılları arasında Jaqıya Qajı Mektebinde erkek çocuklarını okutmuştur, karısı Adıĝıya Faxrislamqızı da kız çocuklarına ders vermiştir. Abdullax Toqay, Sıpandıyar Köbeyuli ve Sultanmaxmut Torayĝırulu gibi Tayır Jomartbayuli da gençlerin eski usullerle eğitilmesine karşı çıkmıştır. Eğitim ve öğretimde her türlü yeni usulü kullanmış ve devamlı bir arayış içinde olmuştur.

13 Şubat 1915 tarihinde Semey Satıcılar Kulübünde karı koca Quljanovların tertip ettiği Kazak Şiiri Gecesi'nde Muxtar Äwezuli ile tanışan Tayır Jomartbayuli, meşhur yazarla olan münasebetini uzun yıllar devam ettirmiştir (Äbdeş, 2011: 287).

Semey'de yaşadığı yıllarda Tayır Jomartbayuli sadece muallimlik yapmadı, aynı zamanda kültür, sanat ve edebiyat faaliyetlerine de etkin bir şekilde katıldı. Bunu Ayqap dergisine yazdığı yazılardan anlamak mümkündür. Ceditçi³ fikirleri ve Ayqap dergisi ile olan ilişkisi bazı din adamlarının hoşuna gitmedi. On iki cami imamının baskısı sonunda sadece mektepteki işini bırakmak zorunda kalmadı, Semey'den de ayrıldı. Zaysan'a giden Tayır Jomartbayuli, 1915 yılından 1917 yılına değin burada karısıyla birlikte öğretmenlik yaptı. 1917 yılından 15 Kasım 1919 tarihine değin Zaysan kazasına bağlı Mañıraq nahiyesi ziraat idaresinde değişik vazifelerde çalıştı. Bundan sonra Alaşorda Hükümeti'nin Zaysan teşkilatında 45 gün alay imamlığı yaptı. Tayır Jomartbayuli, 1 Ocak 1920'de Zaysan şehrine yakın Şiyli'de tekrar öğretmenliğe başladı. 1921-1924 yıllarında doğduğu topraklara

² Ğaliya Medresesi (Medrese-i Äliye), İdil bölgesi âlimlerinden Ziyaeddin Kemali tarafından 10 Ekim 1906 tarihinde açılan medresedir. Kazakistanlı talebelerin büyük rağbet gösterdiği Medrese-i Äliyye-i Dîniyye'de 1906-1916 yılları arasında 154 Kazak eğitim görmüştür (Bk. Özdemir, 2009: 164).

³ Ceditçilik, Rusya Müslümanları arasında on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru başlayan eğitim temelli yenileşme hareketinin adıdır. Bu hareketi destekleyenlere “Ceditçiler” veya “Ceditler” denir. Söz konusu yenileşme hareketleri, Rusya Müslümanları arasında tepkilere de yol açtı. Cemiyette eski-yeni çatışması ortaya çıktı. Ceditçilik hareketi “usul-i cedit” denen yeni okulların kurulmasıyla kurumlaşmış oldu. İlk usul-i cedit mektebini Gaspıralı İsmail 1884 yılında Bahçesaray'da açtı. Eğitimde Ceditçilik anlayışı önce Kazan Tatarlarına, sonra Ufa ve Kazan'da okuyan Kazak aydınları vasıtasıyla da Kazakistan'a geçti. Tayır Jomartbayuli da Ceditçi bir muallim olarak usul-i cedit ile çocuk okutmuştur.

gitti ve Mayan mevkinde okul yaptırıp çocuk okuttu. Lakin şikâyetler üzerine mektebi kapatıp Zaysan'a döndü. 1924-1928 yılları arasında Zaysan mekteplerinde Kazak Dili ve Edebiyatı ile Matematik dersleri verdi, Zaysan 1 Numaralı Kazak Mektebinde müdürlük yaptı.

Tayır Jomartbayulı, 1928 yazında Semey'e döndü ve 1928-1930 yılları arasında 14 Numaralı Mektebin müdürlüğünü yaptı. 1 Ekim 1930-15 Eylül 1931 tarihleri arasında Semey Demir Yolu Meslek Okulunda Kazak Dili dersleri verdi. Sonra 1937 tarihine değin Semey Eğitim Meslek Okulunda Kazak Dili ve Edebiyatı hocalığı yaptı. Ek olarak Semey Ziraat Meslek Okulunda ve bazı mekteplerde de derse girdi (Qabişev, 2009: 102-103).

Tayır Jomartbayulı hocalık yaparken gazetelere yazı yazmayı da ihmal etmedi. Ayqap ve Jaña Mektep dergileri ile Qazaq ve Alaş gazetelerinde yazıları neşredildi. Tayır Jomartbayulı'nın Sarı Süyek Quda (Kadim Dünür) ve Osı Ma, Qazaq, Ömiriñ? (Bu Mu Kazak, Hayatın?) adlı piyesleri Zaysan ve Semey tiyatrolarında sahnelendi.

15 Mayıs 1937 tarihinde Ekpindi gazetesinde "Ğ" müstearı ile Sayası Beyqamdıqtñ Saldarı (Siyasi Lakaytlığın Sonucu) adlı uzun bir makale yayımlandı. Bu makaleyi yazdığı düşünülen Tayır Jomartbayulı'nın Meslek Okulundaki işine son verildi. Jomartbayulı, Rusya'nın Stalinsk-Kuznetsk şehrine gitti. Burada 23 Numaralı Mektepte çalışırken 23 Eylül 1937'de tutuklandı (Qabişev, 2009: 103). 1 Aralık'ta troyka⁴ tarafından ölüm cezasına çarptırıldı. 2 Aralık 1937 tarihinde Semey'de kurşuna dizildi.⁵ 1956 yılında itibarı iade edildi.

Tayır Jomartbayulı'nın şiirleri, fıkraları, makaleleri, piyesleri, anlatıları tespit edilip toplu olarak maalesef basılmamıştır. Sanatı gibi hayatını da milletine feda eden edibin eserleri hakkında isabetli tespitlerde bulunmak zordur.

Qız Körelük Romanı

Qız Körelük (Kız Görelim), Kazak edebiyatında ikinci romandır. Eserin ilk baskısı 1912 yılında Semey'de Järдем Matbaasında yapılmıştır. Järдем Matbaası, Kazakistan'ın ilk matbaasıdır, Qız Körelük romanı ise bu matbaada dolayısıyla Kazakistan'da basılan üçüncü kitaptır.

Bu ilk baskısındaki şekliyle 43 sayfalık kısa bir eser olmasına rağmen Qız Körelük çok yoğun bir anlatıdır; eserin olay örgüsü de basit değildir. Bundan dolayı çok kısa olmasına rağmen "roman" olarak adlandırılmıştır.

Müellif 1956 yılında aklanmasına rağmen Qız Körelük romanı ancak 1982 yılında tekrar basılabilir. Fakat bu baskıdaki tahrif ve hatalar daha sonraki baskılarda aynen tekrarlanmıştır.

Qız Körelük romanı, olay örgüsü, dili, üslubu ve iletisi bakımından Kazak nesrinde çığır açan bir eserdir. Kadın hakları meselesi Kazak edebiyatı için yeni bir tema değildir. Ancak T. Jomartbayulı'nın meseleyi ele alış hâlelerinden mesela M. Duwlatulı'ndan oldukça farklıdır. Çünkü T. Jomartbayulı eserinde geleneklik Kazak anlatı unsurlarını alabildiğine kullanmış, ayrıntıya girmemesine rağmen olay örgüsünü karmaşılaştırmış, mekânı Avrupa'ya kadar genişletmiş, en önemlisi ise mal/başlık karşılığı rastgele kişilere verilen kızlara bir çıkış yolu göstermiş, umut ışığı olmuştur.

Müellif eserinde destan ve masal anlatı unsurlarına çok yer vermiştir. Bu elbette medrese tahsili görmüş, Rus ve Batı edebiyatlarını yakın tanıyan Jomartbayulı'nın gerçek romanı bilmediği anlamına gelmez. T. Jomartbayulı romanda destan ve masal anlatı unsurlarına yer vererek hem olay örgüsünü ilgi çekici hâle getirmiş hem yerli ve millî unsurları romana sokmuş hem de anlatıya farklı bir estetik boyut kazandırmıştır.

Roman tekniği bakımından eleştirilecek birçok yönü bulunmasına rağmen gerek anlatımı gerek dili ve olay örgüsü gerekse tezi ile Qız Körelük romanı, Kazak edebiyatı tarihinde önemli yere sahip bir eserdir. Bir eğitimci olan Tayır Jomartbayulı'nın asıl maksadı güzel bir roman yazmak değil devrin tutulan türü olarak romandan faydalanarak düşüncelerini en hızlı ve ilgi çekici bir şekilde okuyucuya ulaştırmaktır.

Qız Körelük'in Yeni Baskılarındaki Tahrif ve Hatalar

Üçüncü Sayfa: "ایتہ رمہ کورہ تورا قوضار جارغہ" mısrasındaki "قوضار" sözü "құлар" diye okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 56). Kelimenin doğru şekli "geçit vermez, yüksek" (Januzaqov vd.,

⁴ Troyka (Kaz. Üştik, Tür. Üçlü), Ağustos 1937 ile Kasım 1938 arasında 390 bin kişinin idamına, 380 bin kişinin de çalışma kamplarına gitmesine sebep olan Halk İçişleri Komiserliğinin üçlü kuruldur. Obls yani vilayet troykası vilayet emniyet müdürü, vilayet parti icra kurulu başkanı ve vilayet savcısından oluşuyordu. Merkezî troykanın başında ise Sovyetler Birliği Halk İçişleri Komiseri Nikolay İvanoviç Yejev vardı.

⁵ Tayır Jomartbayulı'nın doğum ve ölüm tarihlerini M. Äbeş, 1881-1938 olarak vermiştir (Äbeş, 2011: 287).

2008: 534) anlamlarına gelen “күзар” olmalıdır. “أقچه بوب صول كوينچه چقيادی ناق” mısrasındaki “كوينچه” sözü “күйінде” şeklinde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 56); doğrusu “күйінше” olmalıdır. Kelime “şeklinde, hâlinde, hâlde” anlamına gelmektedir (Keñesbayev vd., 1959: 324).

Dördüncü Sayfa: “جاسايدى صاف آلتوندى دوكنكى صاب” mısrasındaki “صاف” sözü “сары” diye okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 56). Doğrusu “cağ” veya “caı” olmalıydı. Türkçede “katıksız, arı, karışksız, halis, has” (Akalin vd., 2001: 2001) anlamlarına gelen kelime aynı anlamıyla Kazakçada da hâlâ kullanılmaktadır (Januzaqov vd., 2008: 708, 717). “هر كمنگ بليم ديگان بار دعواسى” mısrasındaki “دعواسى” sözü “дұғасы” şeklinde okunmuştur. Hâlbuki kastedilen “dua” değil “dava”dır. Ölçünlü Kazakçada “дағау” imlasıyla yer alan kelime “dava, iddia; şöhret, ün; maksat, hedef” anlamlarına gelmektedir (Januzaqov vd., 2008: 185).

Beşinci Sayfa: “بوص جورب بوى توزاومن بولماکز ماز” mısrasındaki “توزاومن” ibaresi “түзермен” şeklinde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 57). Doğrusu “түзеумен” olmalıdır. “بوص جورگن آتا باباڭ نى” mısrasındaki “آتا باباڭ” yani “ата-бабаң” sözü “атаң, бабаң” biçiminde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 57).

Altıncı Sayfa: “كيجه گى اولگى ساچقان حكيم آباى” Bu mısradaki “حكيم آباى” ibaresi “акын Абай” olarak okunmuştur (Jomartbayev 2009: 57). Doğrusu “Хакім Абай” olmalıdır. “Хакім” sözü Kazakçada “bilgili, okumuş, âlim” (Keñesbayev vd., 1961: 453) anlamında kullanılmaktadır. Nitekim kelime Türkçede de “hikmet sahibi, bilge, filozof, âlim” anlamlarına gelmektedir (Doğan, 1996: 450). Kiril harfli baskılarda aşağıdaki üç dördlük atlanmıştır (Jomartbayev, 1986: 125; Jomartbayev, 2009: 57):

Білемін деп ойлаймын сірә мен де,
Білімнен болған жан жоқ ешкім кенде.
Хүрриет – кім сөйлесе соған ерік,
Білсең де білмесең де сөйле сен де.

Ақыратын сөйлеме деп қалды заман,
Хазіреттер періште емес болды пенде.
Толтырған жердің жүзін ғылым хикмет,
Ғибрат жоқ кең шапан мен ұзын жеңде.

Жастарға сөйлейтұғын келді кезек,
Өнерлі бос қалмаңдар бойды тежеп,
Меруерттің алтын менен қапшығы бол,
Ішің боқ боп жүрмесін сыртты безеп.

“بر رومان جاز اينديب منده اويلاندم” mısrasındaki “منده” sözü “мен де” yerine “мен” olarak verilmiştir (Jomartbayev, 2009: 57).

Özgül nüşhada dördlükler hâlinde olan manzum giriş kısmı (Jomartbayev, 1912: 3-7) Kiril harfli baskılarda bozulmuş, bentler hâlinde verilmiştir (Jomartbayev, 1986: 123-125; Jomartbayev, 2009: 56-58).

Yedinci Sayfa: “جوكينب باصقه اوراومن سالا بوزدى” Bu mısradaki “اوراومن سالا بوزدى” ibaresi “орарумен сәлде бөзді” yerine “ұрармын сала бөзді” şeklinde okunmuştur (Jomartbayev 2009: 58). “اوراومن” sözünün “ұрармын” okunması için “اورارمن” şeklinde, “سالا” sözünün de “сала” okunması için şeddesiz “سالالا” hatta “سالالا” şeklinde yazılması gerekirdi. Kiril harfli metinlerdeki okunuş aslında bağlama da uymamaktadır. Çünkü yazar “sarmakla sarık [ile] bezi” demektedir.

Asıl hikâyeye geçerken kullanılan “سوز باسى” yani “Сөз басы” başlığı Kiril harfli baskılarda yoktur (Jomartbayev, 1986: 125; Jomartbayev 2009: 58).

“داب قزاقردڭ بر آتاسينڭ بالاسنداى” ibaresindeki “داب” sözü “дәл” diye okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 58). Aynı anlama gelmekte birlikte sözün doğru okunuşu “тап” olmalıdır. Muhtemelen burada kelimenin “д” ile yazılması yanlış olmuştur. Ölçünlü Kazakçada “тап” sözü “tam, tıpkı” anlamlarına gelmektedir (Keñesbayev vd., 1961: 332). “تاشكندك صارط: عيسى ديگان” ifadesindeki “صارط” (capr) sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 58). Kazakçada “capr” sözü “tüccar, bakkal” anlamına geldiği gibi esasen “ticaretle uğraşan Özbek, Uygur, Tacik gibi şehirli halk” anlamında kullanılmaktadır (Januzaqov vd. 2008: 711). “هر نرسه دن سزملى” ifadesindeki “سزملى” (сезімді) sözü “сезімі бап” tamlaması ile değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 58).

Sekizinci Sayfa: “قاسن كيروب اوتورغان” (қасын керіп отырған) ifadesi “қасына еріп отырған”; “بيك قاينان” (бек қайғыланып) ifadesi “бек қайғыланатын”; “باغنه عيسى” (бағана Ғайса) ifadesi “бағанағы Ғайса” şeklinde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 58).

“قزين عيسى غه سويلاسوب قرق جيتنڭ مالىنه كيلسوب عيسى بابيوچه سن جباروب مالن چوق بيروب...” Bu söz öbeğindeki “قزين” (қызын), “سويلاسوب” (сөйлесіп), “چوق” (шок), “بابيوچه سن جباروب” (бәйбішесін жіберіп) sözleri atlanmıştır; “كيلسوب” (келісіп) sözü ise “келісті” şeklinde verilmiştir (Jomartbayev, 2009: 58). “...قمستسه كيكاتب سويلوچيدى...” İfadesindeki “قمستسه” sözü “кемсіте” şeklinde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 58). Doğrusu “қымсытса” olmalıdır çünkü özgün nüshada kelime “ق” ile değil “ق” ile yazılmıştır. Ayrıca Kazakçada “aşağılamak, hor görmek” anlamına gelen “кемсіт-fiili yanı sıra “utandırmak” anlamına gelen “қымсынт -” (Isqaqov vd., 1979: 603; Isqaqov vd., 1982: 602) fiili de mevcuttur. Metindeki “қымсыт-fiilinin sözlüklere geçmemiş bir biçim olması kuvvetle muhtemeldir. “...كوب كيشكباي بوواز بولب...” Burada “بوواز” (буаз) sözü yine “hamile/gebe” anlamına gelen “жүкті/jүkti” sözü ile değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 58).

Dokuzuncu Sayfa: “...ير عتار چغندالريده طاستادى...” Cümle “...бірталай шығындандырып та тастады.” şeklinde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 59). Doğrusu şöyle olmalıdır: “бірқатар шығындалдырып та тастады.” “بر طوقتى صويب” ifadesindeki “بر” (бір/bir) sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 59).

“...ايرماگى كون تونى عين كمال بولادى...” Cümle “...ермектері күні-түні Ғайникамал болды.” şeklinde yanlış okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 59). Doğrusu şöyle olmalıdır: “...ермегі күн-түні Ғайникамал болады.” Şu ifadeler tamamen atlanmıştır: “...صونده بر دورت بس اى اوتكانصوڭ جانقاندن...” (Сонда бір төрт-бес ай өткен соң жан-жақтан ... “ديگان نى سوز” (деген не сөз) ifadesi “не деген сөз” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 59).

Onuncu Sayfa: “آيدن اير جيتكزيب” ifadesinde “اير” sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 50). İfadenin doğrusu “әбден ер жеткізіп” olmalıdır. “أصول تعليمه جاقسى غنه” (ұсұл тағылым жақсы ғана) ibaresi atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 59). “...اوغمدى بولب اون جاسينه جيتكانچه آكى معلمنان اوقب ابتداء رشدى” Bu ibarede “بولب” (болып) kelimesi atlanmıştır; “ابتداء رشدى” (ібітдаи рүшди) yerine “әптиек”, “بتروب” (бітіріп) yerine ise “бітірді” konmuştur (Jomartbayev, 2009: 60).

On Birinci Sayfa: Sayfa başındaki “بيركه” (бірге/birge) sözü atlanmıştır. “عبرتلى حكايه لردى بيك” “үлгілі әңгімелерді өте” şeklinde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 60). On birinci sayfada başlayıp on ikinci sayfada biten manzume aslına uygun olarak дөrtlүклер hâlinde değil de bentler hâlinde verilmiştir (Jomartbayev, 2009: 60). Ayrıca üçüncü дөrtlүктеki “قربيلر” (құрбылар) sözü “құрбылас”, “قالساڭ” (қалсаң) sözü “қалсақ”, “اوکينرسز” (өкінерсіз) sözü “өкінерміз”, şeklinde yanlış okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 60). “علملى دنياعه شراق جاقغان” mısrası “Ғылымды ұқ дүниеге шырақ жаққан” şeklinde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 60). Doğrusu “Ғылымды дүниеге шырақ жаққан” olmalıdır.

On İkinci Sayfa: “خكايه لر كورسه” “қайде бір қызық қайе лр корсе” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 60). Abay’dan alıntılanан “قولمدى دوب سارماسام بويترميدم” мисрасындаki “بويترميدم” (бүйтер ме едім) ifadesi “өстөр ме едім” şeklinde verilmiştir (Jomartbayev, 2009: 61). Kiril harfli metinlerde Abay’ın şiirinin özgün biçimi tercih edilmiş olmalıdır (Qunanbayev, 1986: 22).

“معلمنان قايتار وقتنده اوقب روسچه نكده قاراسن (آزبوکه)سن طانب آدى...” Cümledeki “معلمنان” (мұғалімнен) sözü “мұғалімнің”; “(آزبوکه)سن” (азбукасын) sözü “азбука” olarak değiştirilmiştir. “قزاق ايچنه” (қазақ ішіне) sözü “қазақ ішінен” olarak verilmiştir. “بر ديگان” Cümledeki “بر ديگان كوزى اشق ادام بولادى...” (бір деген) ifadesi atlanmıştır. “هر نرسه دن خبردار ادام بولغانصوڭ ... بول عين كمالدى...” ifadesindeki “خبردار” (хабардар) sözü “хабарлы”; “عين كمالدى” (Ғайникамалды) sözü “Ғайникамалдың” biçiminde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 61).

On Üçüncü Sayfa: “الصغه بارالمادى ديدى...” Cümledeki “ديدى” (деді) sözü “дейді” okunmuştur. “پيغميرمنڭ حدىثى بارمه؟” Burada “پيغميرمنڭ” (пайғамбарымыздың) sözü “пайғамбардың” diye okunmuştur. “بر جاققه جبارماساكز” (бір жаққа жібермесеніз) cümlesi “басқа бір жаққа жіберсеңіз” şeklinde değiştirilmiştir. “پاراخود” (параход) sözü Rusça imlaya göre “пароход” şeklinde verilmiştir. “الله قوسسه ... بيك ترييه لاب اوقا شهرنده گى دارالمعلمت ديگان قزلى مدرسه سى بار...” Cümledeki “الله” (Аллаһ) sözü “Алла” diye verilmiştir. Burada söyleyiş yazıya yansıtılarak bu yazım bütün metin boyunca tekrarlanmıştır. Yine “بيك” (бек) sözü yerine metnin birçok yerinde yapıldığı gibi “өте” sözü

konmuştur (Jomartbayev, 2009: 61). Hâlbuki ölçünlü dilde “өте” sözüyle birlikte “бек” sözü de kullanılmaktadır (Isqaqov vd., 1976: 235).

“Bu cümledeki “بويرسه” (бүйырса) “بويرسه” (бүйырса) sözü “бүйырса” olarak değiştirilmiştir, “ديب صولاي” (солай деп) ifadesi de atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 61). “ايرتب برامن” (ертiп беремiн) ibaresi “ертiп жиберемiн” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 62).

خلفه مز مغان اوزى اويراتكان پيغمبرمز آيتقان (اطلبوا العلم ولو كان بالصين) ديب 'علمدى ايزلاڭز! اگرده قطاي... Bu uzun cümlede “– Бәлі, әке, оның несі бар, оқимын, халфеміз маған өзі үйреткен, пайғамбарымыз айтқан ‘الطالبوا العلم ولو كان بالصين’ деп; ‘Ғылымды іздеңіз! Егерде Қытай шаһарларынан болса да.’” kısmı tamamen atlanmıştır. Sonraki kısımda da “ديب، من” ve “فايدن بولسه ده” sözleri atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 62). Cümledeki söz konusu son kısmı şöyle olmalıdır: “Мен сиз жиберсеңиз, қайдан болса да оқудан қашпаймын.”

On Dördüncü Sayfa: “اول منڭ اوسنداغى سباق اوقيانمديدا اوناطباى جور ديدى.” Cümledeki “اول” (әуел) sözü “олар” diye okunmuştur. Hâlbuki ölçünlü dilde “ilk, ilk başta; hatta, ilk önce” anlamlarına gelen “әуел/әуел” sözü mevcuttur (Isqaqov vd., 1974: 646-647). Kaldı ki şedde konduğu ve “اولر~اولار” şeklinde yazılmadığı için sözün “олар” okunması ihtimal dâhilinde değildir. Yine cümledeki sonundaki “ديدى” (деді) sözü de “дейді” şeklinde verilmiştir (Jomartbayev, 2009: 62).

“... قايدين بلسون بالاسن قاسينان جبارگسى كيلميديدغوى.” “... қайдан билсiн, баласын қасынан жибергiсi келмейдi ғой.” Cümlesi tamamen atlanmıştır. “داب جبارارده براق آيتگز ديدى.” Cümle “Тек жиберерде бир-ақ айтыңыз,– дейді.” Şeklinde okunmuştur. Doğrusu “Тап жиберерде бир-ақ айтыңыз,– деді.” olmalıdır. Bu cümleden sonra gelen “صونانصوڭ” (сонан соң) sözü de atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 62).

“اوى تڭراى” İfadedeki “اوى” (ой) ünlemi “ей” okunmuştur (Jomartbayev, 2009 : 62). Ölçünlü Kazakçada iki ünlem de mevcuttur (Isqaqov vd., 1978: 282; Isqaqov vd., 1983: 383).

“بایبوچه لرى جيلايده باستادی.” “бәйбишелері жылай да бастады” cümlesi “бәйбишелер жылады” biçiminde değiştirilmiştir. “قايتپ отырамыз” (қайтiп отырамыз) ifadesi “қайтып отырамыз” şeklinde verilmiştir. “...اوز سوز مثل كسى ايدى.” “... сонда” (сонда) sözü atlanmıştır. “صونده عيسى باى” “...өз сөз мешел кісі еді.” şeklinde okunabilecek bu ifade yerine “бир беткей кісі еді” sözü konmuştur. “بيبل” “سباقغه نى قىلسه جبارتونن” Cümledeki “بيبل” (бел) sözü yerine “бас” sözü yazılmıştır. “نى قىلسه” “сабаққа не қылса жиберетұнын” ifadesindeki “نى قىلسه” (не қылса) sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 62).

On Beşinci Sayfa: “هركمغه طانس قىلوب قايتاين ديب صولاي ديدى.” Cümledeki “هركمغه” (hәrkimge ~ әrkimge) sözü “әkimge” diye okunmuştur. Kelimenin bu şekilde okunması mümkün değildir. Çünkü “хәкім” veya “әкім” sözü “حاکم” imlasıyla yazılmaktadır (Kestelli, 2004: 163). Ayrıca “әкім<хәкім” Kazakçada “idareci, hâkim, emîr” anlamına geldiğinden (Isqaqov vd., 1974: 602) “әкімге” okuyuşu bağlama da uymamaktadır. Yine “ديب صولاي” (деп солай/) ifadesi de atlanmıştır. “بول سوزدى خوب” “(құп) “خوب” ifadesindeki “(құп) “خوب” (құп) sözü anlatmıştır. Ölçünlü Kazakçada “құп/құр” sözü “doğru, makul, tamam” anlamlarına gelmektedir (Isqaqov vd. 1982: 487). Kelimenin metinde ise aşırılık zarfı işlevinde kullanıldığı görülmektedir. “اگوست چيسلاسنده” (агуст чiсласында) yerine “август айында” yazılmıştır. “داب عين كمالدى اوضاتقاندای” Birçok yerde olduğu gibi “داب” (тап) sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 62).

“پايدانگز” (пайдаңыз) “жандар”, “паңдар” (паңдар) sözü “жандар”, “пайдаңыз” (пайдаңыз) sözü “пайдасы” biçiminde yanlış okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 63). “Паң” sözü Kazakçada “kibirli, gururlu, kendini beğenmiş” anlamına gelmektedir (Isqaqov vd., 1983: 617).

On Altıncı Sayfa: “همه گه اوقو فرض قر برلان اول” Mısradaki “برلان” sözünün -Eski Kazakçanın bir dil özelliği olarak- “бірлән” şeklinde okunması daha isabetli olurdu. Kelime bu biçimiyle Abay’ın eserlerinde de mevcuttur (Isqaqov vd., 2011a: 146). Ancak kelime Kiril harfli baskılarda “бенен” şeklinde okunmuştur.

“آتا باباڭ” (ата-бабаң) sözü “ата-баба” olarak verilmiştir. Paragraf başındaki “صونانصوڭ” (сонан соң) sözü atlanmıştır. “جیلاسب ایرلب” (жыласып айрылып) sözü “жыласып айрылысып”, “برلان” (бірлән) sözü “мен”, “اوترتب” (отыртып) sözü “отырғызып” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 62). Kazakçada “отырт -” fiilinin de “отырғыз -” fiilinin de bulunduğunu hatırlatmakta fayda vardır (Isqaqov vd., 1983: 494-495).

“خوش ديب جيلاب قالدی.” Bu cümledeki “خوش ديب” (хош деп) ifadesi atlanmıştır. “أنا بالاسينك كچكنه بالا” İfadedeki “بالاسينك” (баласының/) kelimesi hariç bütün kelimeler atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 63). İfadenin eksiksiz şekli şöyle olmalıdır: “ана баласының кішкене бала болып”.

“...بايوچه ده بيك قاتتى جيلاب آزار ديگانده آيريليب كوب تورماى پاراخودده قچقرب جوروب كيتدى.” Cümle alabildiğine kısaltılıp “...бәйбіше де өте қатты жылап азар дегенде кетті...” şeklinde verilmiştir (Jomartbayev, 2009: 64). Oysa cümlenin tam biçimi şöyle olmalıdır: “...бәйбіше де бек қатты жылап азар дегенде айрылып, көп тұрмады, параход та қышқырып жүріп кетті.” “اويونده باسقه” Burada “باسقه” (басқа) sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 64).

On Yedinci Sayfa: “بيك” (бек) sözü “өте”, “اميدى برلان” (үміті бірлән) sözü “үмітімән”, “الله غه” (Аллаһқа) sözü “Аллаға”, “اومسكى” (Омскі) sözü “Омск”, “اتاسينه” (атасына/atasına) sözü “ата-анасына” şeklinde değiştirilmiştir. “اوقا شهرينه ده جيئدى.” Cümledeki “ده” (де) bağlacı atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 64).

On yedinci sayfada başlayıp dokuzuncu sayfada biten dördlükler hâlindeki manzume tek parça olarak verilmiştir (Jomartbayev, 2009: 64-65). Söz konusu manzumenin başındaki “محترم” sözü “құрметті” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 64). Oysa Kazakça sözlüklerde “мұхтарам” sözü de mevcuttur (Isqarov vd., 2011c: 371).

“طاكراقاب تماشه آيلااب بارين كورب” Mısradaki “تاماشه آيلااب” (тамаша әйлеп) sözü imlaya ve bağlama tamamen aykırı olarak “тамаша илеп” şeklinde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 64). Fiilin aslı “әйле-”dir. “Eylemek, etmek” anlamına gelen kelime ölçünlü dilde bulunmamakla birlikte yirminci yüzyılın başına değin edebî dilde kullanılmıştır. Mesela Abay’ın şiirlerinde “әйлә -” şeklinde verilmiştir (Qunanbayev, 1986: 11). “Иле-” fiili ise Kazakçada “tabaklamak; yağurmak; çiğnemek, ezmek” anlamlarında kullanılmaktadır (Isqarov vd., 1979: 437).

On Sekizinci Sayfa: “جاسده طلب كاریده انطماق جوق” Mısra “Жасында талапкерде ынтымақ жоқ” diye okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 64). Doğrusu “Жаста талап, кәріде ынтымақ жоқ” olmalıdır. “Талап” “*istek, azim, talep, arzu*” (Isqarov vd., 1985: 560; “кәрі” ise “*yaşlı, ihtiyar*” (Isqarov vd., 1979: 527) anlamında gelmektedir. Aynı sayfadaki “آتام آنام” (атам анам) sözü “ата-анам/ata-anam”, “آدا قيلدك” (ада қылдың) sözü de “адал қылдың” şeklinde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 64).

“مونداليق دينگه خدمت قيلغانگه / سويكلى قولوم ديسن الله تعالام.” Muhtemelen “din” ve “Allah Teala” sözleri geçtiği için bu iki mısra Kiril harfli baskılara alınmamıştır (Jomartbayev, 1986: 130; Jomartbayev, 2009: 64). Mısraların okunuşu şöyledir: “Мүндайлық дінге қызмет қылғанына / Сүйікті құлым десін Аллах Тағалам.”

On Dokuzuncu Sayfa: “بارغام” (барғам) sözü “барған”, “قايتپادى” (қайтады) sözü “қайтпайды”, “بيك” (бек) sözü “өте”, “جازغى طورا” (жазғы тұра) sözü “жазғытұрым”, “ماقتاو” (мақтау) sözü “мадақтау” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 65).

Yirminci Sayfa: Sayfa başındaki “خالص كلام” (халас кәлам) sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 65). “Halâs-ı kelâm” ifadesinin Türkçedeki “hulâsa-i kelâm” (Devellioğlu, 1997: 380). işlevinde kullanıldığı açıktır. Ayrıca “халас” ve “кәлам” sözleri Kazakça sözlüklerde de mevcuttur (Isqarov vd., 2001ç: 147; Isqarov vd., 2011b: 477). “دارالمعلمات مدرسه سن” (дарүлмұғалимат медресесін) tamlaması “қыздар медресесін” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 65). Şu cümle tamamen atlanmıştır: “اوقب جورگان وقتتداغى ۵ يل ايچنده گى بولغان اسلرنى بارن جازوغه بو جيرده سوز اوزون بولاتن بولدى.” (Оқып жүрген уақытындағы 5 жыл ішіндегі болған істерді бәрін жазуға бұ жерде сөз ұзын болатын болды.) (Jomartbayev, 2009: 65).

“ايمدى عين كمال مدرسه بتروب ۶نچى جلدە ايلگه قايتماقغه اويلانن ...” Bir dil veya imla özelliği olarak “ایمدی” sözü “енді” (Jomartbayev, 2009: 65) yerine “імді” şeklinde okunabilirdi. “مدرسه” (медресе) sözü “медресені”, “۶نچى” (6-ншы/6-нші) sözü “6”, “قايتماقغه” (қайтпаққа) sözü “қайтуға” biçiminde değiştirilmiştir. Yine “مقصودى” “мақсұты” sözü yerine “мақсаты” sözü yazılmıştır (Jomartbayev, 2009: 65). Oysa Kazakçada fazla işlek olmamakla birlikte “мақсұт” sözü de kullanılmaktadır (Isqarov vd., 1983: 105).

“جاکس کیتکاننان کیین ... دنياغه بير اوغل بالا کيلتروب اول بالانگ اسمن رفيقباى قويب ايدى.” “جәкіш” sözünden sonra “bul” sözü eklenmiştir. “دنیاغه бир ұл бала келтіріп ұл бала туған” yerine “ұл бала туған” ibaresi; “اول بالانگ اسمن رفيقباى” (ол баланың есімін Рафиқбай) ibaresinin yerine “ол баланың атын Ырзықбай” ibaresi konmuştur (Jomartbayev, 2009: 65).

⁶ Жәкіш/Jäkiş adı sehven bu şekilde yazılmış olmalıdır.

“بيك” (bek/bek) sözü yerine de her zamanki gibi “өте/öte” sözü konmuştur. “تيزراك” (тезірек) sözü “тездеп” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 65). Oysa ölçünlü Kazakçada “тезірек” sözü de mevcuttur (Isqaqov vd., 1986a: 100). “بر ايكي سوتكاده اومسكى شهرينه كيلوب” Buradaki “ومسكى” (Омски) kelimesi atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 66).

Yirmi Birinci Sayfa: Bu sayfadaki “بيك” (bek) sözleri de ya atlanmış ya da “өте” sözü ile değiştirilmiştir. Yine “ايمدى” (імді-емді) sözü “енді” diye verilmiştir. “كچكنه باورى كورب” İfade “кішкене бауырын көріп” şeklinde düzeltilmiştir (Jomartbayev, 2009: 66). Muhtemelen “باورين” (бауырын) yerine yanlışlıkla “باورى” (бауыры) yazıldığı düşünülmüştür. Bağlama göre bu düşünce yanlış sayılmaz.

“عين كمالده قالای ماقئاساده صيبارلق درجه آقلده صلوقده علمده ... منز طبيعتده هيچ بر كيميتارلك جيريده جوق ايدي.” “صيبارلق درجه آقلده صلوقده علمده” (да) bağlacı atlanmıştır. Cümlelerin “طبيعته” (табиғатта) sözü (сыярлық дәрежеде ақылда, сұлулықта, ғылымда) kısmı da atlanmıştır. “طبيعته” (табиғатта) sözü “табиғатында” okunmuştur. Cümledeki “كيميتارلك” (кемітерлік) sözü bağlama aykırı olarak “кемтарлық” okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 21).

“آيلخان” (Әділхан) ismi “Әділжан”, “سيدخان” (Сейітхан) ismi de “Сейітжан” olarak değiştirilmiştir. Bu durum metin boyunca devam etmiştir. “كوزن قايتہ الالماتين” ifadesindeki “الالماتين” (ала алмайтын) sözü “алмайтын” okunmuştur. “الماق مقصود ايدي.” Buradaki “مقصود” (мақсұт) sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 66).

Yirmi İkinci Sayfa: Bu sayfadaki “بيك” (bek) sözleri yerin de “өте” sözü kullanılmıştır. “تيزاك” (كسى صالاب) “كسى صالاب” (әкеліп береді ғой) ifadesi “әкеліп береді” şeklinde verilmiştir. “مغان قزين برسوندیب” (маған қызын берсін деп) ibaresindeki “مغان” sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 66).

“بول ايكي كون كيلوب” (бұл екі дүн келіп) sözü “екеуіне жакпай”, “بول ايكي كون كيلوب” (екеуіне де жакпай) sözü “бұл екеуі келіп”, “كسى جبارديلر” (қолымыздағы кісіден) sözü “كسى جبارديلر” (қолымыздағы өскен кісіден) şeklinde değiştirilmiştir; “صارت نيفلسه قزين براديعوى” (сарт неғылса қызын береді ғой) cümlesindeki “نيفلسه” (неғылса) sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 67).

Yirmi Üçüncü Sayfa: “اوچاوينگده قزين مغان بيرسون ديگان كسيلرى (جاوچيلارى) بارى بر كونده كيلديلر.” Cümle şöyle verilmiştir: “үшеуінің де кісілері (жаушылар) бәрі бір күнде келеді.” (Jomartbayev, 2009: 67). Cümleнің doğru şekli şudur: “үшеуінің де қызын маған берсін деген кісілері (жаушылары) бәрі бір күнде келділер.”

“الاین ديتوغن” (алайын дейтұғын) “لاجن طابالمادی” (лажын таба алмады) “لاجن طابالمادی” (алайын дейтін), “سز لرننگ مرزه لرگز” (сиздердің мырзалардың), “مرزه لرننگ” (мырзалардың), “سز لرننگ مرزه لرگز” (сиздер, мырзалар), “قزمدى بريغنه آلماقغه اويغارلسون” (қызымды бір ғана алмаққа ұйғарылсын) “اوزلريننگ اويغارغانينه” (өздерінің ұйғарғанына) “اوزلريننگ اويغارغانينه” (өздерінің ұйғарғандарына) biçiminde verilmiştir (Jomartbayev, 2009: 67).

“ديب عين كمالدگ اوزينه كسى جباردى” (деп Ғайникамалдың өзіне кісі жіберді) ifadesi tamamen atlanmıştır. Yine “اوج مرزه لريننگ” (деп солай деді) ifadesindeki “солай деді” sözü, “اوج مرزه لريننگ” (үш мырзаларының жіберген) ifadesindeki “үш” sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 67).

Yirmi Dördüncü Sayfa: “جول آوب قيوكلر” (жол салып қойыңыздар) “жол алып қойыңыз” şeklinde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 67). “ايسل درتى” (есіл дерті) “есі дерті” olarak verilmiştir. “بولرغه قيمادى” (بولرنگ قيجسى) “بولر” (бұлар) sözü “олар” diye okunmuştur. Yine “برگه برگه” ifadesindeki “برگه” (біре) sözü atlanmıştır. “...طارقاسب اويلرينه قايتب كيتديلر.” (...тарқасып үйлеріне қайтып кеттілер.) cümlesi tamamen değiştirilerek “...үйлеріне тарқап кетеді.” şekline sokulmuştur. “...بيت بيتمينان عيسى بايغه كسى صالا باستادى.” Cümle “... бет-бетімен Ғайса байға кісі сала бастайды.” şeklinde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 68). Doğrusu şöyle olmalıdır: “...бет-бетіменен Ғайса байға кісі сала бастады.”

“بولاتوغن” (болатұғын) sözü “болатын” olarak değiştirilmiştir. Oysa yirminci yüz başındaki Kazakçanın bir dil özelliği olarak (Абилқасимов vd., 2000: 142) olduğu gibi bırakılması daha isabetli olurdu. “ايندى كوگنگ اوز مونچاغى اوزينه کوچ ديگانداين...” “Енді күннің өз моншағы өзіне күш дегендей...” şeklinde okunması gereken cümle Kiril harfli metinlerde yoktur. “...كويوگه بيروگه کوچ” “...куйоуе бироее کوچ” Cümledeki “بيروگه” (беруге) sözü “беруі” diye okunmuştur. Yine “عيلاجن اويلادى” (лажын ойлады) “амалын ойлады”, “راضى” (разы) “риза” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 68). Oysaki Kazakçada “çare, çikar yol” anlamında “лаж” sözü mevcuttur (Isqaqov vd., 1983: 43); yine “rıza” anlamında “разы” sözü vardır (Isqaqov vd., 1985: 45).

“жаңа (ижат) нәрсе” İfade “жаңа (ижат) нәрсе” biçiminde okunmuştur. Doğrusu “жаңа ‘ижат’ деген нәрсе” olmalıdır. “سوزينه كولىده” İfadedeki “ده” (де) bağlacı, “موندە راس جاڭه” ifadesindeki “راس” (рас) zarfı atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 72). Hâlbuki “راس” (рас) (<Fars. راست) sözü ölçünlü Kazakçada da “gerçek, doğru; gerçi” anlamlarında kullanılmaktadır (Isqarov vd. 1985: 49).

Otuz İkinci Sayfa: “احتمال شماسى كيلور...” sözü “келер” şeklinde verilmiştir. Devrin dil özelliği olarak “келүү” okunması daha doğru olurdu. “صبرغى سكلدى نره نى ألوب” Burada “ألوب” (алып) sözü “ашып” şeklinde değiştirilmiştir. “...بهاسى اوچ مڭ صوم كمدە كم اولسه طوپراقغه كومباسدن بورن اوشبو” Cümle şöyle okunmuştur: “...күны үш мың сом, кім де болса топыраққа көмбестен бұрын осы резинкамен ... үрлесе, сол адам әуелгіден тіріліп дүниеге келеді.” (Jomartbayev, 2009: 72) Doğrusu ise şöyledir: “...бағасы үш мың сом, кімде-кім өлсе, топыраққа көмбестен бұрын үшбу резеңке бірлән ... үрлесе, сол адам әуелгіден тіріліп дүниеге келеді.”

“اوسى نرسە نى آلسنيه؟” Cümle “Осы нәрсені аласың ба?” yerine “Осы нәрсені аласыз ба?” biçiminde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 72). “عسى نڭ قزى عين كمالدى ايندى شكسز من ألمغوى.” Cümle “Ғайсаның қызын – Ғайникамалды енді, сөз жоқ, мен алдым ғой.” şeklinde okunmuştur. Doğrusu şöyle olmalıdır: “Ғайсаның қызы Ғайникамалды енді, шексіз, мен алдым ғой.” “عجبراك نرسه” (ғажабырақ нәрсе) sözü “ғажап нәрсе” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 73).

Sayfanın sonunda “قايتماقغه وقت” (қайтпаққа уақыт) sözü “қайтуға уақыты”, “وقتده” (уақытында) sözü “уақытта”, “كيلوب جيتديلر” (келіп жеттілер) sözü “келіп жетті” şeklinde değiştirilmiştir; “اوجاويده” (үшеуі де) sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 73).

Otuz Üçüncü Sayfa: “فایسیسی عجبره ك ايكان ديب قاراسه لر” İfadedeki “عجبره ك” (ғажабырақ) sözü “ғажап”, “قاراسه لر” (қарасалар) sözü “қараса” olarak verilmiştir. “... بار كوكلنداگى مقصودى عيسى نڭ قزى” Cümle şöyle okunmuştur: “...көңіліндегі бар мақсаты Ғайсаның қызы болған соң, трубкамен Ғайникамалды қарап еді.” (Jomartbayev, 2009: 73) Doğrusu şöyle olmalıdır: “бар көңіліндегі мақсұды Ғайсаның қызы болған соң, түркбін бірлән Ғайникамалды қарап еді.”

“بر ساعتله عيسى باينڭ اولينه كيلوب” İbaredeki “بر ساعتله” sözü -bir dizgi hatası yoksa- “бір сағатла” şeklinde okunmalıdır. Ancak bağlama göre “бір сағатта” şeklinde okunması da yanlış değildir. “جمالڭ اوزينان جيل جباروب” İfadenin ilk kelimesi “аузына” biçiminde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 73), doğrusu “аузынан” olmalıdır.

“سن توركىنمن كورسڭده سن من بولماسام ريزيكه من بورب قايدن ترلتار ايدڭ؟” Cümle “...сен трубкамен көрсен, сен резинкамен үріп қайдан тірілтер едің?” şeklinde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 73). Doğrusu şöyle olmalıdır: “Сен түркбінмен көрсен де, сен мен болмасам, резеңкемен үріп⁷ қайдан тірілтер едің?”

سندر مڭ توكينم اولماسه قايدن كوراتن ايدڭلر من بولماسام سز لر اول كوني اومسكى شهرينان چيقبايتن ايدڭلر، بول “...سنдер менің трубкам болмаса қайдан көретін едіңіздер? Қызды қойып та қоятын еді. Бұл қыз маған тиісті.” (Jomartbayev, 2009: 73) Cümlelerin doğru ve tam biçimi şöyledir: “Сендер менің түркбінім болмаса қайдан көретін едіңіздер? Мен болмасам, сіздер ол күні Омскі шаһарынан шықпайтын едіңіздер, бұл қызды қойып та қоятын еді. Бұл қыз маған тиісті, – деді.”

Sayfa sonundaki “ديدى” (деді) sözü “дейді” şeklinde verilmiştir (Jomartbayev, 2009: 73).

Otuz Dördüncü Sayfa: “ايندى قزغه...” (Енді қызға...) ifadesi bağlama da çok uymamasına rağmen “Енді қыз...” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 73). “...اويغارغان كسيڭزگه تياين...” Cümledeki “تياين” (тиейін) sözü “тиемін” şeklinde okunmuştur. “...صونده بول اوچ مرزه لر...” ifadesindeki “ايل جورطى” (ایل جورطى) sözü “برايوى” (біреуі) sözü atlanmıştır. “...اوچ” (ел-жұрты) sözü “ел-жұрт” olarak değiştirilmiştir. “...قز برمزگه تيسه ايكومز بوسقه قلامزبه؟” (бірлімізге) sözü “біреуімізге”, “بوسقه” (босқа) sözü “бос” biçiminde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 74).

“...جنه من سز لرنڭده برڭزگه تياين اگر برڭز ميني قانداى علم برلان بولسون...” Bu kısım alabildiğine kısaltılmış ve “...және біріңіз мені қандай ғылыммен болсын...” şekline sokulmuştur (Jomartbayev, 2009: 74). Eksiksiz şekli şöyle olmalıdır: “...және мен сіздердің де біріңізге тиейін, егер сіздердің біріңіз мені қандай ғылым бірлән болсын...” Yine “...مدرسه م سكلدى مدرسه دن آلغان شهادة نامه لرڭز بولسه،”

⁷ “بورب” yazımı bir dizgi hatası olmalıdır.

...ifadesi iki kelimeye indirilmiştir: “медресем секілді” (Jomartbayev, 2009: 74). İfadenin tam şekli şöyle olmalıdır: “...медресем секілді медреседен алған шахадатнамаларыңыз болса. Імді...”

Otuz Beşinci Sayfa: “...کوندز آشاب ایچب طوقب تونده یوقتاب دورت آیاقلی حیوان سکلی اوتکزباکلیگم اوزیمه...” Cümle şu hâle sokulmuştur: “...күндіз ас ішіп тойып, түнде ұйықтап, төрт аяқты хайуан секілді өткізгенім өзіме үлкен қиянат емес пе?” (Jomartbayev, 2009: 74) Doğru şekli şöyle olmalıdır: “...күндіз асап ішіп тоқып, түнде ұйықтап, төрт аяқты хайуан секілді өткізбектігім өзіме зор қиянат, нәпсіме зор жинаят емес пе?” “مقصود” (мақсұт) sözü her zamanki gibi “мақсат”a çevrilmiştir (Jomartbayev, 2009: 74).

“...كىمدە كىمنىڭ اوزىمنىڭ بلگان قدرلى علمى بولب...” “...кімде-кімнің өзімнің білген қадарлы ғылымы болып...” şeklinde okunması gereken ifade “...кімде-кімнің білген шамалы ғылымы болып...” şekline sokulmuştur (Jomartbayev, 2009: 74). “...وصول سکلی خادم الملة اوير جوکلرنی موبینه کوتاروچی ایرلرنڭ...” Bu kısım metinden çıkarılmıştır: “...сол секілді хадімүлмиләт, ауыр жүктерді мойнына көтеруші ерлердің көлеңкесінде жүріп...” “اورغачیلرنڭ” (ұрғашылардың) sözü “әйелдердің” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 74).

“...ایمدی سز لر اوچ مرزه لر...” (Імді сіздер үш мырзалар...) ifadesi “Енді мырзалар...”, “مطلومه” (мазлұма қатындардың) ifadesi “мазтума қатындардың”, “اوصولاچان” (осылайшан) sözü “осылайша”, “سعين عبان قیلوب” (сайын әбес қылып) ifadesi “көңілін қапас қылып”, “قايتاردی” (қайтарды) sözü “қайтарады” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 74).

“...بول اوچ مرزه لر: بزڭ بریمزگه ده تیماسی بار بزدی اوصونچه نیگه اوره قیلدی...” Cümle yanlış verilmiştir: “Бұл мырзалар: – Біздің бәрімізге де тимесе, бәрімізді осынша неге әуре қылды...” (Jomartbayev, 2009: 74) Doğrusu şöyle olmalıdır: “Бұл үш мырзалар: – Біздің бірімізге де тимесе, бәрімізді осынша неге әуре қылды...” “تیماسی بار بزدی” ibaresinin “тимесі бар, бізді” şeklinde okunması da mümkündür.

Otuz Altıncı Sayfa: “طابساق باصب آلب” (тапсақ басып алып) ifadesindeki “باصب” (басып), “اوچ” (үш мырзалар үшеуі) ifadesindeki “үш” sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 74). “...سمى پالات” Burada “سمى پالات” (Семіпалат) sözü “Семей”, “طرامباى” (Тарамбай) adı ise “Тырамбай” okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 75). Kazak kültüründe kişi adı olarak “Тарамбай <Таранбай” mevcuttur (Smağulov, 2013: 699) ancak “Тырамбай”a rastlanmaz.

“...یحی حاحینڭ خیر احسانی برلان” Bu ifadedeki “یحی” (Yahya) ismi “Яхи” olarak okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 75). Hâlbuki ismin Kazakçada “Жақия, Жахия, Яхия” deðişkeleri ile kullanılmaktadır (Smağulov, 2013: 490). Yine “برلان” (бірлән) sözü yerine “мен” yazılmıştır (Jomartbayev, 2009: 75).

“...دارالمعلمین مدرسہ سن بتروب قایتقان ایدی...” (...Дарүлмұғалімин медресесін бітіріп қайтқан еді.) Cümle “...медресені бітіріп қайтқан еді.” olarak değiştirilmiştir. “هر نرسه دن خيردار” (әр нәрседен хабардар) ifadesi “әр нәрседен хабарлы” şeklinde verilmiştir. “منز کیف” (мінез-кейіп) sözü “мінез кейіп” şeklinde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 75).

“...قز برله ايكاوى برين برى جان ته ن برلان سويب عمرلك جولدام بولماقغه برى اولگان جيرده برى اولمه ككه سرت ايتب...” Cümle şöyle verilmiştir: “Қыз бен екеуі бірін-бірі жан-тәнімен сүйіп, өмірлік жолдас болуға, бірі өлген жерде, бірі өлуге серт, уәде байлады.” (Jomartbayev, 2009: 75) Doğrusu şöyle olmalıdır: “Қыз бірлә екеуі бірін-бірі жан-тән бірлән сүйіп, өмірлік жолдас болмаққа, бірі өлген жерде, бірі өлмекке серт етіп, уәде байлады.”

“...رخصت فاتحه كز بزگه بولسه” mısrasındaki “رخصت” sözü “ұлықсат” (Jomartbayev, 2009: 75) yerine “ұрықсат ~ рұқсат” (Isqaqov vd., 1986: 491) şeklinde okunabilirdi. Çünkü bu okuyuşlar ölçünlü dile daha uygundur. Diğer yandan “فاتحه” sözünün de “фатиха” (Jomartbayev, 2009: 75) yerine “бата” olarak okunması daha isabetli olurdu. Zira burada kelime “бата” yani dua anlamında kullanılmıştır.

Otuz Yedinci Sayfa: “جولادم قلمدى سزگه قاراب.” Mısradaki “قلمدى” (қаламымды) sözü “қаламымды” şeklinde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 75). Kazakçada “қалам” sözü de қалам” sözü de mevcuttur (Isqaqov vd., 1979: 521; Isqaqov vd., 1980: 582). “جاس جگت منڭ تيگم بيروا صيغان.” Mısra “Жас жігіт менің теңім болса, шіркін” şeklinde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 75). İmlasının biraz sorunlu olduğu doğrudur ancak mısranın bu şekilde okunması mümkün değildir. Mısra “Жас жігіт менің тегім біреу сыйған” şeklinde okunabilir.

“...بلمایتن جان قدرن قاره جورك” Mısra “Білмейтін жан қадірін қару жүрек” şeklinde okunmuştur (Jomartbayev, 2009: 76). Doğrusu “Білмейтін жан қадірін қара жүрек” olmalıdır.

Otuz Sekizinci Sayfa: “...كوكلمدى ايندى مينڭ قارار لاندنر...” mısrasındaki “قارار لاندنر” (қарарландыр) sözü “қаһарландыр” şeklinde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 76). Kazakçada “қарар” sözü “karar”;

sabır, sükûn, itminan, kanaat” anlamlarında kullanılmaktadır (Isqaqov vd., 1982: 82). Metinde “қарарландыр- < қарар+ла-н-дыр” fiili “sabır vermek, sükûna erdirmek, itminana ulaştırmak” anlamında kullanılmıştır. “مقصودى بالاگزديك اوصولايجان” Mısra “Мақсаты балаңыздың осылайша” şeklinde verilmiştir (Jomartbayev, 2009: 76). Doğrusu “Мақсұты балаңыздың осылайшан” olmalıdır.

“...عین کمال اوصولای دیدی.” Cümledeki “دیدى” (деді) sözü her zamanki gibi “дейді” okunmuştur. “...اوبالینه قالورمز.” İfadedeki “قالورمز” (қалұрмыз) sözü ölçünlü dile uymadığı için “қалармыз” şeklinde verilmiştir. “...محد علینی جورگان سورس سویلاگان سوز قیافت منازلرینان بیک جاقسی کورب جوروچیدی.” Cümledeki “محد علینی” (Мұхаметғалиды), “Мұхаметғалидың”; “منازلرینان” (мінезлерінен), “мінезінен” şeklinde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 76).

Otuz Dokuzuncu Sayfa: “...محد علی برلان عینکمال ایکوی بولاقدی اورلب ... تسلی اوچون کوکل کوته رب قان” Bu cümledeki “برلان” (бірлән) sözü “мен”, “اورلب”, (өрлеп) sözü “аралап”, “төселі”, “тәсілі” şeklinde verilmiştir (Jomartbayev, 2009: 77).

“...صونده عین کمالدک اویونه باسقه قزادک قزترینک...” ifadesi “Сонда Ғайникамал ойына басқа қыздардың...” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 77). Doğrusu şöyle olmalıdır: “Сонда Ғайникамалдың ойына басқа қазақтың қыздарының...”

Kırkıncı Sayfa: “...بعض براولرینک عمری جیلو برلان اوتاتوغینی ایسینه توسب اوشبو نظم: اولادکی آیتب...” Cümle Kiril harflerine aktarılırken “بعض” sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 77). Oysaki “бағзы”, “бағзы бір” ve “бағзы біреу” birleşik kelimelerinde kullanılmaktadır (Januzaqov vd., 2008: 96). Yine “عمری” (өмірі) sözü yerine “көңілі”, “برلان” (бірлән) sözü yerine “мен”, “اوتاتوغینی” (өтетұғыны) yerine “өтетіні”, “اوشبو” (үшбу) sözü yerine “осы” sözleri yazılmıştır (Jomartbayev, 2009: 77).

“...نی کیره ک اودن أرطق آلتون تخت” Mısra “Не керек одан артық алтын, жақұт” şeklinde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 77). Doğrusu şöyle olmalıdır: “Не керек одан артық алтын тақыт.” “...وزگه نك باری جفت الله جالغر” “Өзгенің бәрі жұп, Аллах жалғыз” şeklinde okunması gereken mısra, “Өзгенің бәрі пардан, Алла жалғыз” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 77).

“...عمر سورمه” (өмір сүрер ме) sözü “өмір сүре ме” olarak verilmiştir (Jomartbayev, 2009: 77).

Kırk Birinci Sayfa: “...بایچیشاک جاس عمرن اورتاڭ چالغان” Mısradaki “اورتاڭ” (өртең) sözü “өрттер” diye okunmuştur. “...نخیده اطلرن جکدرب” ifadesindeki “نخیده” (тағы да) sözü atlanmıştır. Yine “کیلوب” (келіп жетілер) ifadesi “келіп жетті”, “طویلر قیلوب” (тойлар қылып) ifadesi “той жасап”, “جیتدیлер” (еркек балаларды) ifadesi “еркек балалар”, “نادانلق سبیلی” (надандық себепті) ifadesi “надандық есепті”, “اوج مرزه لر” (үш мырзалар) ifadesi “мырзалар”, “قزден قوری قالغان” (қыздан құры қалған) ifadesi “қыздан құр қалған” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 78).

Kırk İkinci Sayfa: “...خدای تعلی دن کورب کناهکار بولدی.” Cümledeki “کناهکار بولدی” (күнәкар болды) sözü atlanmış, “کورب” (көріп) sözü de “көрікті” olarak değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 78). Şu kısım Kiril harfli baskılarda tamamen atlanmıştır:

خدای تعالی غه آم ذاتدک باری بردای ایماسبه؟ خدای تعالی اوغان اوقیمشدی جاقسی قزدی بیرمایمن دیبیه؟
الله تعالی غه آم ذاتدک باری بردای هر آدمغه اختیار بیرگان، هم بادشاهمز حضرتلری هر کمنک اختیارای اوزنده ایر بولسون قز
“بولسون بالغ بولغانصوڭ بر اودی براو کوشلامایدی دیب، نظام قانون جاساب قویدی.
“Құдай тағалаға адамзаттың бәрі бірдей емес пе? Құдай тағала оған оқымысты жақсы қызды бермеймін деп пе? Аллах тағалаға адамзаттың бәрі бірдей, әр адамға ықтияр берген, һәм патшамыз хазіреттері ‘Әр кімнің ықтияры өзінде, ер болсын, қыз болсын, балиғ болған соң біреуді біреу күштемейді’,– деп, низам-қанүн жасап қойды.”

“...کم برلان عمر سورسه...” (Кім бірлән өмір сүрсе...) ifadesi “Кіммен сүйіп өмір сүрсе...” olarak değiştirilmiştir. “...قزله بالغه بولغانصوڭ اوزینک تیکن طوب تیکن بلب...” Buradaki “بالغه بولغانصوڭ” (балиға болған соң) sözü “балияға толған соң” şeklinde, “تیکن طوب تیکن بلب” (теңін тауып, тегін біліп) sözü ise “теңін тауып алып теңін біліп” şeklinde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 78).

“...بعض بر جاگه پسان آله سکدی...” (Бағзы бір жаңа піскен алма секілді...) ifadesi tamamen деğiştirmiş ve “Сондай бағасы бір жаңа піскен алма секілді...” şekline sokulmuştur. Yine “بیک” (бек орынды) sözü “өте орынды” olarak değiştirilmiştir. “...زورلق ظلملقری برلان” (зорлық-зұлымдықтары бірлән) sözü “зорлық-залымдықтарымен” şeklinde değiştirilmiştir (Jomartbayev, 2009: 78).

“...کوز جاسم مورن بوغم” Cümledeki “مورن بوغم” (мұрынбоғым) sözü atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 78). Oysa “мұрынбоқ” ölçünlü Kazaqçada da “sümüк; sümüкlii”

anlamlarında kullanılmaktadır (Sızdıkova vd. 2008: 625).

Kırk Üçüncü Sayfa: “مينى صاطب جيگان مالى زهر زقوم بولسون ديگان خير دعادن باسه قولينان نى كيلادى.”
Kırk ikinci sayfanın sonundan başlayan cümlelerin “مينى صاطب جيگان مالى زهر زقوم بولسون” (мені сатып жеген малы заһар заққұм болсын) kısmı atlanmıştır (Jomartbayev, 2009: 78).

Kitabın sonundaki şu kayıt Kiril harfli baskılarda yoktur. “صوٹ ۱۹۱۲ سنه، طاهر جوماردبایف موقری.”
“СОҢ 1912 сене, Тайыр Жомартбаев Мұқыри. Семипалат. Ұслоботқада.”

Sonuç ve Teklifler

1. Kazaklar 1929 yılında kadar Arap harflerini kullanmışlardır. Dolayısıyla Arap harfleriyle yazılmış veya basılmış binlerce kitap ile yüzlerce gazete ve dergi mevcuttur.

2. Arap harfli yayınların bilhassa Kiril harflerine çevrilmesi sırasında bazı sorunlar yaşanmıştır. Bu sorunları “tahrif” ve “hata” başlıkları altında toplamak yanlış olmaz. Bunlar Kazak edebiyatının ikinci romanı sayılan Qız Körelük’in Kiril harfli baskılarında da fazlasıyla görülmektedir. Hatalar özellikle “qadim jazuw” denen klasik imlaya göre basılmış eserlerin aktarımında ortaya çıkmaktadır. Çünkü “töte jazuw” denen yeni imla sesçildir ve yanlış okumalara meydan vermemektedir.

3. Arap harfleriyle 1912 yılında basılan Qız Körelük, müellifi Tayır Jomartbayulı’nın 1937 yılında kurşuna dizildikten sonra yasaklanmıştır. Jomartbayulı’nın diğer eserleri gibi Qız Körelük romanı da ancak 1982 yılında yeniden basılmıştır. Sonraki baskılar bu baskının aynısidir.

4. Eserin Arap harflerinden Kiril harflerine aktarımı sırasında oluşan en büyük hata yanlış okumalardır. Sovyet Dönemi’nde devrin kültüründen büyük ölçüde uzaklaşıldığı için sadece Arapça ve Farsça kelimeler değil bazı Kazakça sözler de yanlış okunmuştur veya okunamadığı için atlanmıştır.

5. Eserde yapılan tahrif, hatadan kat kat fazladır. Bu tahrifleri ise şöyle tasnif etmek isabetli olacaktır.

- Ölçünlü dile uydurmak kaygısıyla eserin söz dizimine müdahale.
- Yine ölçünlü dile uydurmak için kelimeleri değiştirme: Yalnızca Arapça ve Farsça sözler değil zaman zaman Kazakça/Türkçe asıllı sözler de değiştirilmiştir.
- Devrin siyasi şartlarına uymadığı için kişi adları değiştirilmiştir.
- Dinî deyim ve terimlerin birçoğu metinden çıkarılmıştır.
- Eski dönemi öven bölümler romandan çıkarılmıştır.
- Bu hata ve tahrifler yüzünden ortaya T. Jomartbayulı’nın eserinden farklı bir eser çıkmıştır.
- Yapılması gereken şudur: Bütün Arap harfli eserler gibi Qız Körelük romanı da özgün nüshasından yeniden aktarılarak basılmalıdır.

8. Kazakistan’da Arap harfli eserleri okuyabilecek uzmanlar gittikçe azalmaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi için üniversitelerde Eski Kazakça veya Eski Kazak Alfabeleri adıyla dersler okutulmalıdır. Bu şekilde Kazak alfabelerini bilhassa Arap alfabetesini iyi bilen uzmanlar yetiştirilmelidir.

Kaynaklar

- Äbdeş, M. (2011). Jomartbayev Tayır. *Muxtar Äwezov: Äntsiklopediya*. Almatı: Atamura Baspası, 287.
- Äbdığaziyev, B. (Red.). (2010). *Qazaq Ädebiyeti: Äntsiklopediyalıq Anıqtamalıq*. Almatı: Arwana Baspası.
- Äbilqasimov, B. Vd. (2000). *Xx Ğasırdığı Qazaq Ädebiy Tili*. Astana: Elorda Baspası.
- Akalın, Ş. H. Vd. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Tdk Yayınları.
- Böjeyev, M. Vd. (1978). *Revoljutsiyağa Devin Qazaq Tilinde Şıqqan Ädebiy Kitaptar*. Almatı: Qazaq Ssr Ğılım Akademiyası.
- Devellioğlu, F. (1997). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Doğan, D. M. (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Isqaqov, A. I. Vd. (1974). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi, 1-Tom*. Almatı: Qazaq SSR-iniñ Ğılım Baspası.
- Isqaqov, A. I. Vd. (1976). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi, 2-Tom*. Almatı: Qazaq SSR-iniñ Ğılım Baspası.

- Isqaqov, A. I. Vd. (1978). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi, 3-Tom*. Almatı: Qazaq SSR-iniñ Ğılım Baspası.
- Isqaqov, A. I. Vd. (1979). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi, 4-Tom*. Almatı: Qazaq SSR-iniñ Ğılım Baspası.
- Isqaqov, A. I. Vd. (1980). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi, 5-Tom*. Almatı: Qazaq SSR-iniñ Ğılım Baspası.
- Isqaqov, A. I. Vd. (1982). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi, 6-Tom*. Almatı: Qazaq SSR-iniñ Ğılım Baspası.
- Isqaqov, A. I. Vd. (1983). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi, 7-Tom*. Almatı: Qazaq SSR-iniñ Ğılım Baspası.
- Isqaqov, A. I. Vd. (1985). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi, 8-Tom*. Almatı: Qazaq SSR-iniñ Ğılım Baspası.
- Isqaqov, A. I. Vd. (1986a). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi, 9-Tom*. Almatı: Qazaq SSR-iniñ Ğılım Baspası.
- Isqaqov, A. I. Vd. (1986b). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi, 10-Tom*. Almatı: Qazaq SSR-iniñ Ğılım Baspası.
- Isqaqov, A. Vd. (2011a). *Abay Tili Sözdigi*. Almatı: Öner Baspası.
- Isqaqov, A. Vd. (2011b). *Qazaq Ädebiy Tiliniñ Sözdigi, 7-Tom*. Almatı: A. Baytursınulı Atındağı Til Bilimi İnstitutı.
- Isqaqov, A. Vd. (2011c). *Qazaq Ädebiy Tiliniñ Sözdigi, 11-Tom*. Almatı: A. Baytursınulı Atındağı Til Bilimi İnstitutı.
- Isqaqov, A. Vd. (2011ç). *Qazaq Ädebiy Tiliniñ Sözdigi, 15-Tom*. Almatı: A. Baytursınulı Atındağı Til Bilimi İnstitutı.
- Januzaqov, T. Vd. (2008). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi*. Almatı: Dayk-Press Baspası.
- Jomartbayev, T. (1912). *Qız Körelük*. Semipolat: Yardım Matbaası.
- Jomartbayev, T. (1986). *Qız Körelük. Qalın Mal, Qamar Suluw, Qız Körelük*. Almatı: Jalın Baspası, 123-141.
- Jomartbayev, T. (2009). *Qız Körelük. Qazaqtıñ 100 Romanı Seriyası*. Almatı: Jazuwşı Baspası, 55-78.
- Käkişulı, T. (Red.). (2002). *Qazaq Ädebiyetiniñ Qısqaşa Tariyxı, 2-Kitap*. Almatı: Qazaq Universiteti.
- Keñesbayev, İ. Vd. (1959). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi, Birinşi Tom*. Almatı: Qazaq SSR Ğılım Akademiyasınıñ Baspası.
- Keñesbayev, İ. Vd. (1961). *Qazaq Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi, Ekinşi Tom*. Almatı: Qazaq SSR Ğılım Akademiyasınıñ Baspası.
- Kestelli, R. N. (2004). *Resimli Türkçe Kamus (Haz. R. Toparlı Vd.)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Mustafayev, É. M., Şşerbinin, V.G. (1996). *Büyük Rusça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Özdemir, E. (2009). Kazak Kültürel Hayatında Tatarların Etkisi ve Kazak Ceditçiliğinin Gelişimi. *Bilig*, 48, 157-176.
- Qabışev, T. (2009). Tayır Jomartbayev. *Şäkärim Jurnalı*, 1(8), Semey, 100-105.
- Qunanbayev, İ. (1986). *Eki Tomdıq Şığarmalar Jıynağı, Birinşi Tom*. Almatı: Jazuwşı Baspası.
- Sızdıkova, R. G. Vd. (2008). *Kazaxsko-Russkiy Slovar'*. Almatı: İzdatel'stvo Dayk-Press.
- Smağulov, A. (2013). *Qazaq Esimderi*. Almatı: Atamura Baspası.
- Wäliyulı, N. (1998). Älipbiy. *Qazaqstan: Ulttıq Éntsiklopediya, 1-Tom*. Almatı: Qazaq Éntsiklopediyasınıñ Bas Redaktsiyası. 676-678.